

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента Найдеш Ольги Василівни,

кандидата філологічних наук, доцента,

доцента кафедри германського, загального

і порівняльного мовознавства

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

на дисертацію Редькви Андрія Михайловича

«Фоносемантичні особливості публіцистичних текстів (на матеріалі

промов німецькомовних політиків)»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності

035 «Філологія», галузь знань 03 Гуманітарні науки

Актуальність теми рецензованої роботи полягає в тому, що в ній дисертант комплексно досліджує фоносемантичні особливості німецькомовних публіцистичних текстів політиків Німеччини та Австрії, (оскільки сфера публіцистичного дискурсу є малодослідженою з погляду фоносемантики), з'ясовує звукосимволічні властивості досліджуваних фонестем німецької мови з урахуванням національних відмінностей представників Австрії та Німеччини, шляхом проведення психолінгвістичних експериментів та дослідження функціонування початкових фонестем фонестемної лексики німецької мови у публіцистичних промовах з виявленням та встановленням їх асоціативно-символічних значень, які надають промовам особистої виразності, експресивності та додаткової конотації при сприйнятті.

Особливу увагу в роботі звернено на дослідження суб'єктивного фоносемантизму, яке представлено аналізом отриманих результатів психолінгвістичних експериментів з носіями мови та встановленням фоносемантичних рядів найчастіше вжитої фонестемної лексики досліджуваних публіцистичних текстів. При цьому об'єктивний фоносемантизм досліджено шляхом аналізу відповідної наукової літератури з

цього питання, виокремлюючи і надаючи особливого статусу асоціативно-символічному значенню (АСЗ) як додаткової модальності до звуко-символізму.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що його основні положення можуть бути використані в курсах із загального мовознавства, прикладної лінгвістики і фоносемантики, а також – у подальших дослідженнях різножанрових текстів.

Дисертантом проаналізовано та систематизовано теоретичну базу фоносемантики та основну увагу зосереджено з трьох типів фонетичних одиниць (фонеми, фонетичні ознаки та сполучення фонем) на асоціативно-символічних значеннях початкових фонем німецької мови, які надають експресивно-емоційного забарвлення сприйняттю в мові та мовленні.

Досліджуючи історію розвитку поняття „фонестема“, дисертантом пропонується робоче визначення фонестеми як дво- чи трифонемного початкового сполучення приголосних, яке володіючи певним експресивним зарядом, виконує експресивну функцію мови та здатне формувати у носія мови певні світоглядні настрої.

У роботі сформовано методологічну базу для здійснення дослідження фоносемантизму, зокрема застосовано метод фоносемантичного аналізу, описовий методу, зіставний метод, метод компонентного аналізу, методи квантитативної лінгвістики, а саме: лінгвостатистичний метод (критерій хі-квадрат χ^2 і коефіцієнт взаємної спряженості K), психолінгвістичний метод.

Здійснений у роботі фоносемантичний аналіз тексту досліджуваних публіцистичних промов видатних німецьких та австрійських політичних діячів дає можливість стверджувати, що фоносемантична характеристика звуків поширюється також і на рівень тексту. Його наповнення звуками певних показників впливає на сприйняття всього повідомлення загалом. Встановлено, що у фоносемантиці тексту широко розробляються такі поняття, як: звукопис, інструментування, асонанс, алітерація, паронімічна атракція, іконічність тощо.

Проведений аналіз при дослідженні фоносемантизму на рівні тексту свідчить, що вивчення звукосимволізму у текстах інших стилів (напр., публіцистичному) є недостатнім. Таку прогалину необхідно заповнити, адже тексти публіцистичного дискурсу висвітлюють актуальні правові, філософські, літературні, політичні, економічні й інші проблеми сучасного життя з метою вплинути на громадську думку та на наявні політичні інститути. Суттю публіцистичного дискурсу є єдність інформаційної функції та функції впливу. У роботі з'ясовано, що завдання функції впливу в межах публіцистичного тексту полягає в тому, що засоби масової інформації не просто інформують адресата, а впливають на те, як саме йому варто ставитися до предмету повідомлення, маніпулюють із свідомістю щодо висновків, які варто зробити та яких заходів ужити. При цьому, проведені дослідження з фоносемантики свідчать, що фонестеми здатні бути тим компонентом лексичної одиниці, який, володіючи певним емоційно-конотативним зарядом, формує відповідну стилістичну маркованість тексту. Відповідно – нагромадження у публіцистичному тексті лексики з позитивною або негативною фонестемною лексикою сприяє маніпуляції зі свідомістю та продукуванню у слухача певної світоглядної ідеї. Саме тому дане дослідження публіцистичних текстів є цікавим, актуальним та перспективним з погляду фоносемантики. А публіцистичні промови виступають процесом комунікації із аудиторією, і щоб ця комунікація стала результативною, оратори можуть вдаватися до застосування мовленнєвих стратегій та комунікативних тактик, а також особистісних умінь ораторського мистецтва.

З огляду на об'єктивний фоносемантизм, дослідження семантико-фонетичних зв'язків задекларованих 29 рядів початкових приголосних фонестем німецької мови засвідчили, що найбільш інтенсивно взаємозв'язок “звук ↔ зміст” виявляється в підкласах слів на позначення: “розміру, форми, якості предмета”, “позитивних або негативних рис характеру”, “кольору”, “звучання”, “світла”, “позитивного або негативного душевного стану”,

“швидкого або повільного руху”, “території та місцевості”, “мовленнєвої діяльності” тощо. Таким чином, у мові існує вмотивованість співвідношення між формою та значенням мовної одиниці. Підвищена частота вживання початкових сполучень приголосних також може бути обумовлена високою частотою вживання певної групи лексем або ж окремого слова. Також звукові засоби мови володіють значними стилістичними можливостями та здатні реалізувати їх у складі інших мовних одиниць і у взаємодії з ними. Звуки, поряд зі своєю головною (змістовною) функцією, мають ще дві стилістичні функції – експресивну та апелятивну.

Дисертантом здійснено дослідження фоносемантичних особливостей публіцистичних текстів на основі промов німецькомовних політиків Німеччини (Ангели Меркель та Йоахіма Гаука) і Австрії (Александра ван дер Беллена та Гайнца Фішера), зроблено вибірку у 30 промов для кожного політика на різноманітну тематику, загалом 120 промов. Промови кожного політика об'єднано за певною тематикою („війна“, „культура“, „політика“, „економіка“, „медицина“ або „міжнародні відносини“), визначено загальну кількість слововживань і кількість фонестемної лексики та встановлено найбільш вживані фонестеми та відповідні слова із позитивним або негативним забарвленням.

Дослідження продемонструвало, що хоч фонестеми з фонемою [r-] у фонестемній лексиці частого вжитку є переважно носіями негативного смислового значення, проте фонестема [fr-] у досліджених промовах тяжіє до позитивного забарвлення. Фонестеми з фонемою [l-] у другій позиції мають позитивне смислове навантаження. Помітною є також велика кількість негативної фонестемної лексики з ведучою фонемою [ʃ-] (а саме [ʃt-], [ʃtr-]) у досліджених промовах.

Встановлено, що найбільш чітко вираженим носієм негативного забарвлення у досліджуваних промовах є фонестема [kr-], яка займає високу позицію за шкалою оцінки «неприємний» (в характерних їй словах *Kraft*, *Krieg*, *Krise*) і несе негативну конотацію. Схильна до негативного

забарвлення фонестема [fr-] тяжіє до позитивних за змістовно-конотативним забарвленням слів *frei* (вільний) та „*Freiheit* (свобода) в досліджених публіцистичних текстах. Домінатною є також фонестема [ʃt-], яка переважає практично у всіх тематичних групах, найбільший потенціал якої підтверджується найвищим значенням критерію χ^2 та коефіцієнта взаємної спряженості К ($\chi^2 = 4,99$; К = 0,006) та «позитивним» домінантним словом для фонестеми [ʃt-] є *Staat*.

Нові наукові результати. Автором вперше встановлено та проаналізовано залежність загальної кількості слововживань у публіцистичних промовах та вжитої в них фонестемної лексики, а саме: чим більшою є промова з більшою загальною кількістю слововживань, тим меншою є кількість вжитої фонестемної лексики; і навпаки: чим менша загальна кількість слововживань, тим більше вживається у даних промовах фонестемна лексика, як той експресивний заряд додаткової модальності звукосимволізму.

Обґрунтованість та достовірність результатів та висновків, до яких прийшов дисертант, засвідчує застосована в роботі методика (методи, прийоми) аналізу фактичного матеріалу (розділ 2). Три розділи роботи мають практичний характер, в яких, згідно їхніми назвами, представлено відповідний різноплановий аналіз асоціативно-символічних значень досліджуваних фонестем, а саме: **Розділ 2. Методологія, методика та методи дослідження фоносемантичних явищ** (С. 80-106); **Розділ 3. Об'єктивне та суб'єктивне дослідження фоносемантизму** (С. 107-151); **Розділ 4. Фоносемантичні особливості промов німецькомовних політиків** (С. 152-219). **Висновки** (С. 220-229) повністю відбивають результат проведеного дослідження, виконаного в руслі об'єктивного та суб'єктивного звукосимволізму та функціонального прояву його додаткової модальності у публіцистичних промовах.

Можемо також доповнити, що до висновків, у яких має місце досліджений звукосимволізм публіцистичного дискурсу домінування „[r], [ʃ] –

у „мінорі”, [1] – у „мажорі”” підтверджено не обов’язково для кожного бінома зокрема, а встановлено на загальному рівні з урахуванням усього фонестемного складу досліджуваної лексики з різномотивних текстів.

Робота має самостійний характер, тобто можемо констатувати **відсутність текстових запозичень** без посилання на джерело (плагіат).

Рівень обізнаності здобувача з науковими дослідженнями (як вітчизняними, так і зарубіжними), присвяченими аналізу фоносемантичних явищ в українському, слов’янському та світовому мовознавстві, є досить широким, що засвідчує **Список використаної літератури**, який налічує 219 одиниць, з яких 59 позицій становлять іноземні джерела. Зрозуміло, такий перелік можна доповнити, адже мовознавча наука постійно збагачується новими напрацюваннями.

Особистим внеском здобувача у дисертації є самостійний характер самої праці та одноосібний виклад її основних положень у наукових публікаціях.

Наукові публікації (3 статті у фахових виданнях України; 1 стаття у періодичному виданні; 7 наукових праць апробаційного характеру) **не є тотожними за змістом і повністю відбивають отримані результати**, викладені в тексті дисертації.

У зв’язку з проведеною експертною оцінкою, кваліфікаційну наукову працю на правах рукопису – дисертацію Редьки Андрія Михайловича “Фоносемантичні особливості публіцистичних текстів (на матеріалі промов німецькомовних політиків)”, **рекомендуємо до захисту** на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PhD).

Дисертація відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. №44 (зі змінами, внесеними згідно з постановою КМУ № 341 від 21.03.2022), а її автор, Редька Андрій Михайлович, заслуговує на

присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 «Філологія»,
галузі знань 03 Гуманітарні науки.

Офіційний рецензент

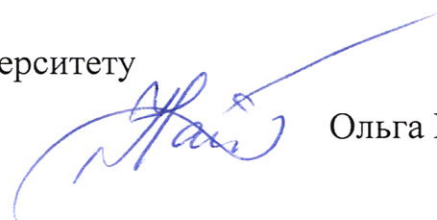
кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри германського, загального

і порівняльного мовознавства

Чернівецького національного університету

імені Юрія Федьковича

Ольга НАЙДЕШ

Підпис *Найдем О.* засвідчую
Учений секретар Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича
Дмировська А.
"05" грудня 2023

